

Серія “Чарівний світ рідної мови”

ДИВО-ЧИТАНКА

4 клас

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 81.2УКР-922
Д44

Серія “Чарівний світ рідної мови”
заснована 2004 року

Рецензенти:

доцент, кандидат педагогічних наук
Онишків З.М.

доцент, кандидат педагогічних наук
Мельничайко О.І.

**Д44 Диво-читанка. 4 клас: Навчальний посібник/ Упор.: Будна Н.О.,
Головко З.Л. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2008. — 240 с.**

ISBN 978-966-408-503-5

Збірник творів «Диво-читанка» ознайомить учнів 4 класу з широким та доступним колом дитячого читання і підготує їх до самостійної читацької діяльності.

У збірник входять загадки, скоромовки, лічилки, забавлянки, мирилки, казки, а також вірші й оповідання про дітей, їхні взаємини у сім'ї та школі, про природу, рідний край, звичаї і свята українців. Різноманітність творів за тематикою, жанром, емоційною спрямованістю допоможе четвертокласникам сприймати літературу як незвичайний і захоплюючий світ, у якому кожен може знайти щось цікаве для себе.

Чудові ілюстрації сприятимуть кращому усвідомленню змісту прочитаних творів та розвитку художніх смаків і творчої уяви дітей.

Для вчителів, учнів 4 класу та їх батьків.

ББК 81.2УКР-922

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу авторів чи видавництва.*

ISBN 978-966-408-503-5

© Будна Н.О., Головко З.Л., 2008
© Навчальна книга – Богдан,
макет, художнє оформлення, 2008

РОСТИ КНИГОЛЮБОМ

НАЙДАВНІША УКРАЇНЬСЬКА КНИГА

— **О**тут, князівно, навчатимешся грамоти, — мовила ключниця Гафія, зупинившись з Анною посеред світлиці. — Не знаю, чи подужаєш, та чи ж мені з батьком твоїм, великим князем Ярославом, сперечатися? На все княжа воля. Ну, зоставайся, голубонько, — і за мить вже туркотіла десь на подвір'ї.

Анна роззирнулася довкруг. У великій світлиці було багато столів. На них лежали грубезні книги, пера. В кутку кімнати мерехтіла свічка. Тільки тепер князівна помітила там постать, що схилилася над столом, і почула, як поскрипує перо. «Переписувач», — здогадалася вона, а що була допитливою й непосидючою, то наважилася підійти.

— Оце і є скрипторій? — запитала.

— Так, князівно, — чернець пильно подивився на Анну. — Тут ми за наказом князя переписуємо книги, щоб вони напоїли землю нашу мудрістю, як ріки життєдайною вологою.

— А яку переписуєш ти?

Чернець мовчав.

— Чи не чуєш мене? — голос дівчинки дзвенів аж під стелею.

— Коли так галасуватимеш, розполохаєш усі думки. А без них немає премудрості. Чого тоді навчатимешся?

— То це ти навчатимеш мене? — здивовано мовила Анна. — Але ж ти ще молодий. А я думала, що книжні мужі всі сивочолі, поважні й згорблені...

Чернець усміхнувся.

— А як тебе звать і де ти навчався книжних наук? — не вгавала князівна.

— Звать мене Макарієм, що по-грецькому означає «щасливий», «блаженний». Навчався я у Царгороді.

— А що тепер переписуєш? — допитувалася Анна.

— Євангельські святкові читання, — благоговійно відповів Макарій. А потім додав: — Та годі вже балачок. Не марнуймо дорогоцінного часу.

— Так завжди, — похнюпилася князівна. — А я саме хотіла спитати про найцікавіше... Чому твоя книга така маленька?

— Бо вона має слугувати одній людині, бути завжди у неї під рукою, щоб вказувати істину.

...Непомітно збіг час. Того дня Анна довідалася про абетку і навіть навчилася писати своє ім'я. А ввечері захоплено розповідала сестрам і служниці Милославі про побачене й почуте в скрипторії.

— Бачу, князівно, заморочив тобі голову той переписувач, — засміялася Милослава. — Ходімо краще надвір, поворожимо. Бо сьогодні вечір і ніч таємничі. Яке чоловіче ім'я першим почує дівчина, так і зватиметься її суджений.

— Коли так, то біжімо під вікна великої зали, де князь радиться. Там багато імен називають, — підхопилася Анна й першою вибігла на запорошений снігом ґанок.

Дівчата припали до розмальованих морозом шибок.

— Візерунок — як плетиво літер, — зачаровано мовила Анна.

Сестри пирснули: і вигадє ж таке!

А в князя Ярослава і справді була рада. Говорили про справи

державні. Називали імена багатьох чужоземних володарів. Рада гула як вулик. Дебелий боярин, що міряв кроками залу, раптом спинився і вигукнув: «Генріх!»

Від того вигуку Анна здригнулася, посковзнулася і впала на сніг.

...Минули роки. Слава про незвичайну вроду і розум доньки Ярослава Мудрого Анни долинула і до чужоземних країн.

Травневого ранку в Зелену неділю Анна вінчалася з французьким королем Генріхом I. Ніщо у древньому французькому місті Реймсі, де відбувалася церемонія, не нагадувало рідний Київ. Та в руках вона, тепер уже королева Франції, тримала дорогу серцю невеличку ошатну книжечку святкових євангельських читань, привезену з рідного краю, що нині відома як Реймське Євангеліє.

Оксана Данилевська

Євангеліє — частина Біблії, в якій вміщено легенди про життя та повчання Ісуса Христа і яка є основою християнської релігії.

Зелена неділя — день, яким починаються Зелені свята.

Ключниця — жінка, яка мала ключі від комор княжого двору і розпоряджалася продуктовими запасами.

Ошатна — гарно, святково прикрашена.

Пірснути — не утримавшись, раптово вибухнути приглушеним, стриманим сміхом.

Скрипторій — майстерня рукописної книги.

Туркотіти — довго і безперервно говорити; говорити ніжно, лагідно.

Царгород — так у Київській Русі називали столицю Візантії — місто Константинополь.

Чернець — монах.

1. Про що розмовляла Анна з переписувачем книг?

2. Яку книгу привезла з собою князівна до Франції? Як вона називається?

НАША КНИЖКА

Найвірніша з друзів — книжка рідна, мила,
сторінки у неї — чарівливі крила,
і на них ми линею у казковий світ
в мандри до далеких Золотих Воріт.
Гей, які цікаві ждуть нас там пригоди!
Скільки раювання, скільки див природи,
скільки стріч нежданих в пралісах густих
книжка нам дарує у мандрівках тих!
Про князів, козацтво і стрільців розкаже,
про повстанську славу, про насилля враже,
про любов до волі месників-борців,
про могутній Київ і про давній Львів.
І навчить, як жити, горю не коритись,
щастя здобувати, сміло з лихом битись,
зберігати вірність у душі своїй
і служити завжди правді лиш одній.
Найвірніша з друзів — книжка рідна, мила,
наша в ній надія, в ній і наша сила.
Слався, величайся, зіркою гори,
українська книжко, серед дітвори!

Роман Завадович

1. Що очікує на читача в книжці?
2. Про що книжка може розказати і чого навчити?
3. Чому автор вважає книжку найвірнішим другом?

ПРО БОГУСКУ

Богуска була доброю дівчиною. Як напало багато снігу й огорожа перед її вікнами побіліла, ніби хто посипав її цукром, казала зараз Богуска: «Бідні пташки тепер не мають що їсти, бо все покрите снігом!» А що вона жаліла бідних пташок, то збирала зі столу крихти, які залишалися після сніданку, додавала до них пригорщу насіння, яке мала для свого канарка, відчиняла віконце в кімнаті, відмітала ручкою сніг з підвіконня і сипала пташкам сніданок на вікно.

«Тик! Тик!» — цвірінькали пташки, дзьобаючи маленькі крихти.

Мати дивилася разом з Богускою на них і казала:

— Вони кажуть тобі: «Дякую, дякую!»

Богуска тішилася тим дуже і не забувала про пташок ні за сніданком, ні за обідом.

Були це малі горобці, що прилітали все до віконця і так звикли до Богуски, що лиш трішки відступалися, як бачили її зблизка. Але Богуска пам'ятала і про бідних і радо надавала їм допомогу зі своєї невеличкої каси.

Родичі дуже любили Богуску, але одне в ній не подобалось їм. Що ж то було?

Богуска мала вже сім літ, ходила півроку до школи, але не вміла читати.

Не дбала про свою читанку, а як святий Миколай поклав їй за вікно гарну книжечку з малюнками, то дивилася на них, а не глянула навіть на те, що було написано під ними.

Одного дня стояла Богуска коло вікна. Читанка була в торбинці, що лежала в кутку. Їй було там дуже сумно і нудно, але Богуска навіть не згадала про неї. Дивилася на горобців, що посідали надворі і щось говорили.

— Що горобці розповідають тепер? — запитала Богуска у матері, що сіла також коло вікна.

— Уважай! — сказала мати. — Якщо не помиляюся, то вони нагадують тобі про щось.

Богуска слухала уважно. А як слухала, то здавалось їй, що горобці почали вигукувати: «Читай, читай!»

— Ну, що чула? — запитала мати.

Але Богуска почервоніла аж по самі вушка, побігла до торбинки, взяла з неї читанку і поспішила до матері, щоб читати. Показувала пальчиком на букви і на слова. Але незабаром забулася і стала неуважною. Мати підняла голову від шиття і слухала, що дивного донечка читає.

А Богуска читала: «Бе–без–набезнау–безнауки».

Тут обізвалося за вікном цвіркання горобців: «Піт–літ, піт–літ!»

— Чуєш, що кажуть горобці? — сказала мати. — «Люба дитинко, будь уважнішою і читай краще».

Богусці виступили сльози на очах, їй здавалося це страшною долею, мусила приглядатися добре до букв і вимовляти їх як слід. Але вона любила маму і не хотіла засмучувати її. Подивилася уважно на слова і прочитала: «Без науки не будеш знати нічого!»

Тепер можна вже зрозуміти добре, що вона читала. А як горобці почули це за вікном, то закричали: «Так, так, так!» Але найбільший і найсміливіший з них пригрозив до того: «Але, але, але!»

— Горобці хвалять тебе, — сказала мати. — Але, здається мені, що один з них грозить тобі, якби не читала добре.

— Що ж би горобці зробили мені за те? — питала Богуска.

— Не зробили би тобі нічого, але ти мала б з того велику шкоду, якби не читала добре. У книжках є багато доброго і гарного. Хто не вміє читати, той не довідається ніколи про те. Тому читай пильно і пам'ятай: «Без науки не будеш знати нічого!»

Богуска послухала маминої поради. Читала щодня читанку, а потім інші книжки, а за свою старанність одержала на свята гарні подарунки.

А горобці не кричали вже інакше до неї, як лиш: «Так, так, так!»

*Вільма Соколова
(Переклала з чеської
Євгенія Ярошинська)*

Канарка — співочий птах яскраво-жовтого кольору, завезений до Європи з Канарських островів; у нас відомий як хатній птах.

1. Як Богуска ставилася до птахів?
2. Про що розмовляла дівчинка з матір'ю?
3. Які слова виражають головну думку оповідання?

